

Бондар В. С.,

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0003-1552-4555

Лук'яненко С. М.,

аспірант
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0009-0000-2904-9754

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОКАЗУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Анотація. Дана наукова стаття присвячена особливостями використання методу ідентифікації як інструменту доказування воєнних злочинів. Зазначено, що стаття 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) визначає коло об'єктів (обставин), які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення, винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення тощо). Саме вони встановлюють обставини за їх відображеннями (слідами), тобто, по суті проводять ідентифікацію в тих межах, у яких вони є необхідними для здійснення правосуддя та розв'язання задач оперативно-розшукової/контррозвідувальної діяльності. Крім того, в багатьох випадках необхідно встановлювати тотожність й інших різних об'єктів (людини за ознаками голосу, зовнішності, слідами рук, ніг, предметів за їх частинами, вилученими з місця події, ознак місцевості за певними ознаками/орієнтирами тощо).

Висвітлено місце та роль у здійсненні ідентифікаційного пошуку матеріалів з перспективною використання у доказуванні воєнних злочинів автоматизованих інформаційних систем та програмних продуктів, які:

- дозволяють здійснювати перевірку осіб з метою встановлення наявності сторінок у соціальних мережах, мережі Telegram (у тому числі телеграм-груп), телефонів, установчих даних, родичів та друзів, наявності інформації щодо розміщених оголошень, уподобань, а також пошуку за фото;
- надають можливість перевірки фото особи на наявність інформації у мережі Інтернет (як соціальні мережі, так і відкриті Інтернет-сторінки, відео-хостинги тощо);
- надають можливість здійснення пошуку просторових та часових причинно-наслідкових зв'язків між подіями (загибель/нанесення ракетного удару – обстановка), що мають значення для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, відкритих за ознаками злочинів, передбачених ст. 438 КК України;

– дозволяють ідентифікувати військовослужбовців зс рф, що перебували у місцях, з яких здійснювалися пуски засобів ураження по території України у порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Сформульовані пропозиції щодо подальших наукових розвідок у даному напрямі.

Ключові слова: воєнні злочини, докази, доказування, ідентифікація, кримінальне провадження, судово експертиза.

Bondar V. S., Lukyanenko S. M. Identification as a tool for proving war crimes

Abstract. This scientific article is devoted to the peculiarities of using the identification method as a tool for proving war crimes. It is noted that Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC of Ukraine) defines the range of objects (circumstances) that are subject to proof in criminal proceedings (time, place, method and other circumstances of committing a criminal offense, the

guilt of the accused in committing a criminal offense, the form of guilt, the motive and purpose of committing a criminal offense, etc.). It is they who establish the circumstances by their reflections (traces), that is, in essence, they carry out identification within the limits in which they are necessary for the administration of justice and the solution of the tasks of operational-search/counterintelligence activities. In addition, in many cases it is necessary to establish the identity of other various objects (people by voice, appearance, traces of hands, feet, objects by their parts removed from the scene of the incident, signs of the area by certain signs/landmarks, etc.).

The place and role in the implementation of identification search of materials with the prospective use in proving war crimes of automated information systems and software products is highlighted, which:

- allow checking individuals in order to establish the presence of pages in social networks, the Telegram network (including Telegram groups), phones, identification data, relatives and friends, the presence of information on placed ads, preferences, as well as search by photo;

- provide the ability to check a person's photo for the presence of information on the Internet (both social networks and open Internet pages, video hosting, etc.);

- provide the opportunity to search for spatial and temporal causal relationships between events (death/missile strike – situation), which are important for establishing circumstances that are subject to proof in criminal proceedings opened on the grounds of crimes provided for in Article 438 of the Criminal Code of Ukraine;

- allow identifying servicemen of the Armed Forces of the Russian Federation who were in places from which weapons of destruction were launched on the territory of Ukraine in violation of the norms of international humanitarian law.

Proposals are formulated for further scientific research in this area.

Key words: war crimes, evidence, proof, identification, criminal proceedings, forensic examination.

Постановка проблеми. Чотири роки повномасштабної війни та дванадцять років агресії російської федерації проти України зафіксували безпрецедентну мужність та єдність українського суспільства у боротьбі з рашизмом. Розслідування воєнних злочинів на сьогодні залишається одним із пріоритетних завдань нашої країни в умовах все більшої цифровізації сучасного світу, а також розширення географії цифрових слідів, які можливо фіксувати за допомогою сучасних підходів, методів та технологій штучного інтелекту, розпізнавання образів тощо. Зазначене реалізовано у тому числі через OSINT, GEOINT (розвідка з відкритих джерел, розвідка за допомогою роботи з картами, зображеннями та геопросторовими даними), а також спеціалізовані програмні продукти.

Однією з головних задач системи заходів, передбачених Законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» [15], «Про контррозвідувальну діяльність» [14], а також порядком проведення відповідно до КПК України негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) є своєчасне виявлення та встановлення (ідентифікації) суб'єктів вчинення відповідних кримінальних правопорушень з числа громадян інших держав, а також використаних ними засобів, речей і документів. У вирішенні даної задачі важлива роль

належить комплексному використанню оперативних сил та засобів, сучасних технологій, інформаційно-аналітичних систем, баз та банків даних, а також автоматизованих засобів отримання та обробки інформації.

Терміном «ідентифікація» широко користуються вчені різних галузей знань. Фізики говорять про ідентифікацію елементарних часток, хіміки – про ототожнення хімічних елементів, медики – про ідентифікацію клітин тощо.

Стаття 91 КПК України визначає коло об'єктів (обставин), які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення, винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення тощо).

Уповноваженими особами, які мають здійснювати функцію кримінального переслідування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії є прокурор, слідчий, оперативний співробітник за його дорученням (або в рамках оперативно-розшукової/контррозвідувальної справи), прокурор. Саме вони встановлюють обставини за їх відображеннями (слідами), тобто, по суті проводять ідентифікацію в тих межах, у яких вони є необхідними для здійснення правосуддя та розв'язання задач

оперативно-розшукової/контррозвідувальної діяльності. Крім того, в багатьох випадках необхідно встановлювати тотожність й інших різних об'єктів (людини за ознаками голосу, зовнішності, слідами рук, ніг, предметів за їх частинами, вилученими з місця події, ознак місцевості за певними ознаками/орієнтирами тощо).

Крім того, обставини, які підлягають з'ясуванню, – це не тільки результат синтезу кримінально-процесуальних приписів щодо визначення предмета доказування в кримінальному провадженні, передбачених ч. 1 ст. 91 КПК України, а також кримінально-правових і криміналістичних характеристик кримінального правопорушення, передбаченого ст. 438 Кримінального кодексу України, зокрема, з-поміж інших встановленню підлягають:

– анкетні дані, займана посада за постійним місцем служби підозрюваного з числа командування зс рф, яким прийнято рішення щодо здійснення ракетного удару по цивільному об'єкту, а також доведено вказане рішення безпосередньо до підлеглих командирів, військовослужбовців (прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження, громадянство, освіта, сімейний стан, місце реєстрації і проживання, паспортні дані, контактні номери телефонів, місце служби, функціональні обов'язки);

– вид військового об'єднання, ким здійснюється управління підрозділом (наприклад, очолюваний суб'єктом кримінального правопорушення Південний військовий округ зс рф є міжвидовим стратегічним територіальним об'єднанням зс рф, управління яким здійснює Генеральний штаб відповідно до рішень Міністерства оборони рф на підставі стратегічного задуму застосування зс рф, затвердженого верховним головнокомандувачем);

– військові підрозділи, які були підконтрольні суб'єкту вчинення кримінального правопорушення у зв'язку із займаною ним посадою на момент нанесення ракетного удару;

– місце знаходження зс рф, якими був здійснений запуск ракети по визначеній інфраструктурі;

– озброєння (вид, вражаюча здатність, маса вибухової частини тощо), яке мали від-

повідні об'єднання, з'єднання, частини і підрозділи, місця їх постійної дислокації, а також місця дислокації станом на момент нанесення ракетного удару;

– повні назви видів озброєння, якими нанесений удар по цивільному об'єкту (марка, бортовий номер, найменування військової частини, на обліку якої перебувають), ідентифікація за класифікацією (за конструктивними ознаками та за траєкторією польоту; за її стартовою платформою тощо);

– назва і кількість боєприпасів, які були використані зс рф під час здійснення удару;

– належність зруйнованих (пошкоджених) будівель до реєстру нерухомих пам'яток України за встановленими категоріями, наявність відповідних охоронних номерів, загальна площа, адреса, власник будівлі, чи розміщувалися в будівлі на правах власності чи оренди установи, підприємства, організації;

– функції, які здійснювалися певними установами, підприємствами та організаціями;

– кількість осіб, які загинули, отримали поранення різного ступеню тяжкості в результаті вибуху ракети та руйнування конструктивних елементів споруди, загальна кількість осіб, як перебували в адміністративній будівлі станом на час влучання ракети;

– правові підстави та військову необхідність нанесення підрозділами зс рф у певний час ракетного обстрілу по цивільному об'єкту, який захищено нормами міжнародного гуманітарного права;

– факт усвідомлення співучасниками нападу, що використаний ними засіб ураження, враховуючи його тактико-технічні характеристики, а також місце розташування об'єкта нападу та його функціональне призначення, потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об'єктам, які будуть надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачалося таким чином досягти;

– чи вживалися суб'єктом командної відповідальності та підпорядкованими йому військовослужбовцями зі складу відповідного підрозділу при плануванні нападу із застосуванням ракетно-артилерійського озброєння

запобіжні заходи для захисту цивільного населення, передбачені ст. 57 Додаткового протоколу I;

– чи впливало виведення зі строю українських військовослужбовців на перебіг бойових дій, чи потягло воно за собою конкретну та безпосередню воєнну перевагу РФ, зокрема до зупинення виконання військових функцій підрозділами ЗСУ, загибелі чи поранення командирів, до дезорганізації роботи військових підрозділів ЗСУ, прориву фронту російськими військами, захоплення ними територій тощо [5, с. 102-110].

З метою встановлення зазначених обставин, з-поміж іншого актуальним є проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використання технічних можливостей ЗСУ (ГУР МОУ) та спецслужб України, зокрема інформації, що міститься в інформаційних системах «Промінь», «Промінь+», «Стрибо», «Палантір» та ін.

Як приклад слід зазначити, що у даних кримінальних провадженнях аудіо перехоплення ворога використовувалися та використовуються як джерела доказів на загальних підставах, як і результати проведення оперативно-розшукових/контррозвідувальних (ст. 99 КПК України) та інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України).

Авторами здійснено вибіркового контент-аналіз рішень судів першої інстанції за статтею 438 КК України «Воєнні злочини», ухвалених за 2024-2025 роки, а також відповідних наукових розвідок, здійснених авторами монографії «Цифрова криміналістика та її роль у формуванні доказової інформації в умовах воєнних дій» [17]. Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що під час судових розглядів кримінальних проваджень за обвинуваченням осіб у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 438 «Воєнні злочини» КК України, судами першої інстанції України були досліджені такі докази:

1) показання: свідчення, надані у кримінальних провадженнях військовополоненими, звільненими з російського полону українськими військовими та цивільними особами, а також іншими учасниками кримінального провадження (потерпілими, представниками

потерпілих, свідками, підозрюваними);

2) речові докази:

– мобільні телефони;
– вогнепальна зброя та боєприпаси до неї;
– інформативні залишки авіаційних бомб, уніфікованих модулів планерування та корекції, компоненти БПЛА (перетворювачі потоку, сигнальні реле, мікроконтролери, аудіо/відеокодери, частотні пристрої, вентиляльні матриці, камери з оптичним зумом, модулі передавального оптичного енодера тощо). Наприклад, у березні 2024 року підрозділами ЗСУ на території Сумської області був виявлений, ймовірно, російський ПТРК, який був доставлений для проведення дослідження. Зокрема польова дослідницька команда САР задокументувала його та його компоненти.

08 липня 2024 року Nexperia надала відповідь на офіційний запит САР щодо відслідковування від 03 липня 2024 року. Ця відповідь підтверджує, що:

– Nexperia протягом 16-го тижня 2023 року виготовила гексбуфери 74HC4050 з кодом партії «C2Z497», що є предметом запиту САР щодо відслідковування;

– Nexperia продала цю партію пристроїв трьом дистриб'юторам:

a. 7 500 одиниць компанії Avnet (Німеччина);

b. 31 168 одиниць компанії Future Electronics (Німеччина);

c. 2 500 одиниць компанії Mouser (США);

– Mouser повідомила Nexperia, що 24 серпня 2023 року вона продала гексбуфери 74HC4050 з кодом партії «C2Z497» компанії IcGoo Group Limited (Гонконг) та Megasan Elektronik Ticaret Ve Sanayi A.Ş. (Туреччина) до того, як одержувачі були внесені до Списку спеціально визначених громадян та заблокованих осіб OFAC;

3) документи:

протоколи слідчих (розшукових) дій:

– **оглядів:**

a) **інтернет-ресурсів:**

– відкритих інформаційних джерел (сторінок російських інформаційних ресурсів мережі Інтернет) за міжнародним стандартом «Берклі», за результатами яких встановлено та підтверджено біографічні дані про осіб, у тому числі відомості про освіту та військову

кар'єру; їх фотографії; учбову установу та її випускників; посади, які вони обіймали на період вчинення злочину; окупацію населених пунктів військовослужбовцями зс рф; відомості про підрозділи збройних сил російської федерації;

– публікацій медіа, соціальних мереж, телеграм каналів (російських і українських), у яких зафіксовано маршрути проходження бойової техніки, види наявного озброєння та інше;

– загальнодоступних сервісів мережі Інтернет, відповідно до яких, оглянуто веб-сайти з інформацією щодо фактів переправлення військової техніки зс рф в напрямку кордонів України та окупованих територій;

– інтернет-сервісу SecureWatch, який надає доступ до супутникових знімків компанії «MAXAR», на електронній мапі зокрема було знайдено місце розташування об'єкту;

– відеоматеріалу, розміщеного на російському онлайн-сервісі Rutube;

б) предметів:

– відеозаписів й додатків до протоколів, на яких зафіксовані факти та обставини вчинення конкретними військовослужбовцями рф воєнних злочинів. Так, на відеозаписах зафіксовані обставини вбивства цивільних осіб військовослужбовцями збройних сил рс рф. Відеозаписи були вилучені з камер відеоспостереження, відеореєстраторів, квадрокоптера;

– мобільних телефонів, при дослідженні інформаційного середовища яких було виявлено: у додатку «Google фото» на особистому акаунті були наявні відеозаписи, здійснені на військових позиціях, фотографії наслідків перебування військовослужбовців рф на території України; інформацію з інтернет додатків (месенджера) «Телеграм» та ін.;

– трофейної командно-штабної документації та майна зс рф та інших військових формувань;

в) речей і документів:

– компакт-диску CD-R, на якому містився звіт організації Truth Hounds щодо розслідування удару Миколаївській ОДА 29 березня 2022 року; відеозапис виступів командування зс рф;

г) місця події – обстрілів;

г) трупа;

– **пред'явлення особи для впізнання за фотознімками;**

– **протоколи НСРД:** зняття інформації з електронних інформаційних систем, а саме отримання інформації з електронної поштової скриньки щодо вчинення воєнного злочину (розмов у період часу щодо планування, корегування та обговорення наслідків ракетного удару по певних цивільних об'єктах); в ході проведення яких були зафіксовані телефонні розмови під час яких обвинувачені особи ідентифікували себе та називали всі свої анкетні дані, а також повідомили, що вони є дійсно військовослужбовцями зс рф;

– **протоколи, складені в результаті збирання доказів при проведенні інших процесуальних дій (ч. 2 ст. 93 КПК України), зокрема протоколи тимчасового доступу до речей і документів**, а саме до інформації про зв'язок абонентів операторів мобільного зв'язку, які перебували в зоні дії базових станцій на місці вчинення злочину, та якими встановлено, що мобільні телефони обвинувачених осіб знаходились на місці вчинення злочину, в тому числі у попередні дні;

– **документи, отримані від оперативних підрозділів на виконання доручень слідчого у кримінальному провадженні (ст.ст. 40, 41 КПК України):**

– довідка про результати радіотехнічного обстеження, відповідно до якої було встановлено, що ділянка місцевості «...» перебуває у зоні обслуговування операторів мобільного зв'язку базових станцій; дані радіоперехоплень; інформація від розвідувальних органів;

– матеріали оперативно-розшукових заходів щодо проведення радіорозвідки та аналізу інформації операторів мобільного зв'язку щодо визначення базових станцій;

– матеріали роботи оперативного підрозділу, якими встановлено: ймовірних осіб, причетних до вчинення злочину, зокрема їх анкетні дані, фотозображення, посилення на соціальні мережі, їх родинні зв'язки; документи, які підтверджують особу обвинуваченого, згідно інформації, яка міститься в Автоматизованій системі «російський паспорт»; базові станції мобільного зв'язку, які діють на місці вчинення злочину [17, с. 101-103].

4) висновки експертів:

– судово-портретних, судово-фототехнічних, судово-дактилоскопічних експертиз, якими ідентифікувалися особи та ділянки місцевості за відповідними ознаками;

– судово-медичних експертиз, при проведенні яких був встановлений ступінь тілесних ушкоджень, а також механізм їх утворення;

– будівельно-технічних експертиз, якими встановлювалися технічний стан пошкоджених будівель, а також вартість відновлювальних робіт внаслідок пошкоджень, які були спричинені в результаті влучення крилатої ракети в будівлю;

– військової експертизи, якими встановлювався рівень прийняття рішення та віддання наказу щодо застосування крилатої ракети 9M727 «Іскандер-К» задля обстрілу адміністративної будівлі, а також відсутність військової доцільності в обстановці, що склалася на застосування даного засобу ураження.

В розробці науково обґрунтованих методів та засобів виявлення та доведення винуватості осіб, а також речей, які вони використовують під час підготовки та скоєння кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів безпеки (ст. 216 КПК України) певну допомогу надає криміналістика, зокрема, теоретичні положення та практичні рекомендації вчення про криміналістичну ідентифікацію. Дане вчення визначає загальні принципи встановлення тотожності матеріальних об'єктів, явищ і процесів за їх слідами та іншими відображеннями.

Які проблеми практики актуалізують продовження розвідок у цьому напрямі? Дозволимо собі стверджувати, що до них відносяться:

– особливості використання алгоритмів штучного інтелекту та сучасних технологій обробки інформації, яка була отримана в результаті її зняття з електронних комунікаційних мереж, аудіо-, відеоконтролю особи;

– застосування сучасних інструментів для здійснення OSINT, GEOINT з метою аналізу інформації, яку отримано з електронних інформаційних систем (в тому числі з акаунтів соціальних мереж, Інтернет-месенджерів, електронної пошти тощо) на предмет іденти-

фікації осіб, встановлення їх зв'язків, місцезнаходження, інших відомостей, які складають предмет доказування у кримінальному провадженні;

– ідентифікація ланцюгів постачання електронних компонентів (контролерів та навігаційних модулів, які містять алгоритми польоту, координати цілей та точки зльоту (пуску) засобів ураження);

– ідентифікація засобів ураження (неправильна ідентифікація, наприклад, «Кинджал» замість «Іскандер-М», призводить до некоректної кваліфікації злочину в частині місця і дальності пуску та задіяних підрозділів ворога).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчення про судову ідентифікацію пов'язано з іменами представників київської, одеської, львівської та харківської шкіл криміналістики: Т.В. Будко, В.Г. Гончаренка, І.В. Гори, В. Колесника, І.В. Котюка, М.Я. Сегая, Р.Л. Степанюка, В.Ю. Шепітька, Ю.Ю. Ярослава та інших науковців та практиків. В контексті використання Osint-методів суттєвий доробок пов'язується з працями А.О. Антощука, Д.О. Афоніна, І.В. Гловюк [16], І.Г. Каланчі, В.А. Колесника, Т.О. Ковалюк [5, с. 102-110], Л.О. Кульчицької [3; 7, с. 97-101], О.П. Метелева [8, с. 177-182], М.А. Погорецького [9, с. 239-255; 10, с. 239-255; 11, с. 215-274], Є.О. Русінова, О.С. Тарасенка, О.О. Торбаса, Д.М. Цехана, К. Шевчишеної, В.М. Шевчука, С.С. Чернявського, Ю.М. Черноус та ін. Опубліковані ними роботи стали справжнім стимулом розробки вітчизняними криміналістами широкого кола питань методології пізнання, методики дослідження та процесу доказування тотожності у кримінальному судочинстві.

Водночас, актуалізовані тенденції зміни кримінальної політики України, як закономірної реакції на повномасштабну збройну агресію російської федерації проти України, зумовили подальше плідне вдосконалення теорії судової ідентифікації. Саме тому судову ідентифікацію, як багатогранний й складний процес пізнання, дослідження та доказування, становить собою одну з найбільш актуальних проблем української криміналістики.

Викладення основного матеріалу. Термін «криміналістична ідентифікація» має декілька значень. Цим терміном позначають:

– завдання дослідження, яке визначається як встановлення тотожності;

– процес встановлення тотожності. Як і будь-який пізнавальний процес, він має певну структуру, котра включає в себе або дві стадії: групову ідентифікацію (встановлення групової належності) та індивідуальну ідентифікацію (встановлення індивідуальної тотожності), або процес закінчується на першій стадії, якщо метою є класифікаційне дослідження чи коли індивідуальне ототожнення за якимись причинами не є можливим;

– окремо-науковий (спеціальний) метод криміналістики як спосіб пізнання (дослідження) або підхід наближення до дійсності, з урахуванням найважливіших відмінних особливостей явищ, що вивчаються та закономірностей їх розвитку. Метод криміналістичної ідентифікації є вельми специфічним, він не виключає, а передбачає використання при пізнанні тотожності інших, як загальнонаукових (спостереження, порівняння тощо), так і деяких спеціальних методів (класифікація, діагностика). Він має прояв у конкретних методиках, рекомендаціях та алгоритмах, які визначаються характером ототожнюваного об'єкта. Так, існують експертні методики ототожнення об'єктів за їх матеріально-фіксованим відображенням; методика процесуальної ідентифікації об'єкта за розумовим образом, яка являє собою такі, що базуються на детально розробленій в КПК процедурі пред'явлення для впізнання тактичній рекомендації з підготовки та проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Як зазначалось вище, суб'єктом судової ідентифікації може бути будь-яка особа, яка здійснює доказування у кримінальному провадженні: слідчий (оперативний співробітник за його дорученням), прокурор, судовий експерт, спеціаліст, слідчий суддя та суд. Процесуальна форма ідентифікації залежить від тієї слідчої (розшукової) дії, в рамках якої вона здійснюється, – огляду, пред'явлення для впізнання, судової експертизи, спостереження за особою, річчю або місцем, контролю за вчиненням злочину та ін. Відповідно,

розрізняють оперативну, слідчу, експертну та судову форми ідентифікації.

Виокремлюючи вказані форми ідентифікації, слід урахувати, що кожен із суб'єктів ідентифікації вирішує питання про тотожність на певному фактичному рівні, а результати мають різне доказове значення.

Експерт (спеціаліст) вирішує питання про тотожність на підставі виявлення, порівняння та оцінки ідентифікаційних ознак та властивостей порівнюваних об'єктів. Слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд вирішують питання про тотожність на підставі всієї зібраної у кримінальному провадженні ідентифікаційної інформації – ідентифікаційної підсистеми доказів. Так, для встановлення особи, яка перебувала на місці кримінального правопорушення, досліджуються сліди його зовнішності та використані засоби (зброя, вибухові пристрої, носії електронних доказів: засоби спостереження (окуляри з прихованими відеокамерами), телефони з відповідними додатками тощо), зафіксовані відеокамерами на місці злочину, сліди взуття на місці злочину, частки ґрунту, які збереглися на підшві та рантах взуття, частки, протоколи обшуків та вилучені під час їх проведення комп'ютерна техніка, накопичувачі інформації, встановлюється можливість відображення координат на навігаційній місцевості автомобіля, їх співпадіння з місцевістю, трафіки мобільних з'єднань підозрюваного, які підтверджують його перебування на певній ділянці місцевості. Критично важливим етапом є апаратна ідентифікація, яка полягає у вилученні електронних пристроїв із обов'язковою процесуальною фіксацією їхніх унікальних ідентифікаторів (IMEI та MAC-адрес). Призначення в подальшому комп'ютерно-технічної експертизи такого пристрою дозволяє підтвердити достовірність отриманих доказів щодо здійснення транзакцій саме з цього гаджета. Паралельно здійснюється аналіз мережевих слідів: вивчення IP-адрес дає змогу прив'язати цифрові транзакції до конкретної фізичної геолокації підозрюваного у момент вчинення злочину. Окремо слід зазначити про результати проведення НСРД, якими фіксуються дані факти: аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних кому-

нікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу), спостереження за особою, річчю або місцем.

При цьому висновок експерта про тотожність слідів взуття або особи за ознаками зовнішності є лише елементом ідентифікаційної підсистеми доказів. Використовуючи інші докази, які складають вказану підсистему, слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд перевіряють висновок експерта та доповнюють інформацію, що міститься в ньому. В цій системі для вирішення питання про тотожність можуть бути використані також ймовірнісні висновки експертів та висновки про родову тотожність.

Сучасне уявлення про особу базується на тому, що її структура включає в себе сукупність відносно постійних соціальних, біологічних, психологічних властивостей людини, які знаходяться в єдності. Тому в криміналістичній практиці з метою ототожнення людини використовується така система ідентифікаційних полів: зовнішня будова, її субстанціональні властивості та функціонально-динамічні властивості.

В процесі ідентифікації людини, особливо на початку її здійснення, можливість використання інформації про всі властивості людини існує лише в окремих ситуаціях. Насамперед, можливо оперувати тими даними, які відобразились у конкретній ситуації, що потребує проведення ідентифікації. Подібна інформація або містить дані про ознаки зовнішності людини, або це сліди, нею залишені, або це частини тіла, одягу людини, фрагменти її тканин, інші об'єкти біологічного походження.

Оскільки не завжди вдається досягти кінцевого результату використовуючи якесь одне ідентифікаційне поле, встановлення за ознаками зовнішності доповнюється та перевіряється експертною ідентифікацією ознак обличчя, голосу, слідів рук людини, зубів або будовою її ДНК. Тільки тоді, коли ці процеси доповнюють один іншого та в підсумку суб'єкт ідентифікації виявляє сукупність ознак, що індивідуалізують дану конкретну людину, можна вважати ототожнення завершеним.

Практика встановлення особи потерпілого або підозрюваного в контексті вчинення воєнних злочинів свідчить, що процес ідентифікації стає найбільш результативним при комплексному використанні всіх доступних ідентифікаційних полів людини. Виходячи з такого вектору (стратегії) ідентифікації, необхідно мати знання про інформаційну значущість окремих ідентифікаційних полів, з урахуванням доступності матеріалу, який їх відображує, а також їх місцем у структурі особи.

Вдосконалення методик OSINT, GEOINT-аналізу, криміналістичних (зокрема, фототехнічних, експертизи зброї, портретних та ін.), комп'ютерно-технічних, авторознавчих, семантико-текстуальних, судово-хімічних, судово-біологічних, судово-медичних, ДНК-аналізу, широкого впровадження в практику досудового розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, новітніх методів дослідження цифрових слідів (даних), слугує плідотворним джерелом та одночасно, передумовою подальшого вдосконалення теорії судової ідентифікації.

Зокрема, авторознавча та семантико-текстуальна експертиза останнім часом отримала додатковий стимул розвитку. Це пов'язано зі зростанням практичної потреби органів правопорядку взагалі, та органів безпеки зокрема в дослідженні змісту комунікації, яка здійснюється дистанційно у віртуальному просторі. Електронна комунікація у вигляді обміну в месенджерах та соціальних мережах письмовими та голосовими повідомленнями є максимально доступною, а шляхом листування безпосередньо готуються, вчиняються та онлайн-супроводжуються різні кримінальні правопорушення, зокрема воєнні злочини. Через це актуальним є питання щодо характеристик автора тексту, анонімного або псевдоанонімного, інтерпретації відповідних лексем, які функціонують у рамках інтернет-комунікації. Водночас, докорінно змінився підхід до створення текстів. На процес комунікації впливають функціональні можливості пристроїв та програмно-апаратних засобів, які використовуються співрозмовниками. Зокрема, при аналізі комунікації в месен-

джері необхідно враховувати такі фактори, як: можливість вибору відповіді, швидкість продукування письмового мовлення (можливість швидко написати, а також прочитати повідомлення); наявність кодових слів, фраз – умовностей, пролонгований та неодноразовий (перерваний та відновлюваний) характер текстової взаємодії комунікантів протягом конкретного проміжку часу; можливість обмінюватись зображеннями, графічними файлами, покликаннями, в результаті чого формується складний полікодовий міжособистісний контент.

На відміну від усної розмови, в інтернет-діалозі неможливо «перебити» співрозмовника в процесі мовопородження (як наслідок притаманна відносна змістовна завершеність висловлювань).

Зазначені фактори впливають на розвиток комунікації, на характеристики писемного мовлення автора та мають враховуватися експертом при проведенні авторознавчого дослідження. Таким чином, створення електронного листа в месенджерах має власні особливості, зумовлені, окрім функціональних можливостей програм, діалогічною природою такої комунікації та симбіозом усної та письмової форм мовлення.

Задача ідентифікації автора за матеріалами інтернет-листування відноситься до категорії особливо складних. Складність ідентифікації автора за такими матеріалами зумовлена особливостями інтернет-мовлення, який універсуалізує більшість мовленнєвих та графічних засобів, використовуваних при передаванні мови на письмі.

В якості загальних ознак інтернет-мовлення можна виокремити тенденцію до економії мовленнєвих засобів, використання спеціальних скорочень, сленгу, частотність аграмматизмів, широке використання паралінгвістичних засобів, смайлів, стікерів, які виражають відношення або демонструють дію, що повною мірою має прояв й при продукуванні письмового мовлення в діалогах, що реалізуються з використанням месенджерів.

Перед судовим експертом-авторознавцем постає нелегке завдання пошуку сукупності ознак, які дозволяють ідентифікувати автора. Виокремлення релевантних для криміна-

лістичного дослідження лінгвістичних ознак є можливим лише при розгляді їх у якості функційно навантажених одиниць конкретного контексту (масиву повідомлень при взаємодії з одним і тим самим комунікантом), у якому відображуються індивідуально-особистісні характеристики автора повідомлень, діагностовані на основі його мовленнєвих, графічних та комунікативних уподобань. Важливим є не стільки врахування вживання тих чи інших одиниць у мовленні, а визначення, в яких ситуаціях, при обговоренні яких тем це відбувається; які стратегії виразу волевиявлення, який характер реакції на волевиявлення співрозмовника, що викликає емоції та як вони виражаються, чи є переваги при оформленні висловів у відповідь, що є притаманним для автора при оформленні ініціюючих висловлювань.

Водночас, рівень теоретичних розвідок в цій галузі ще не повною мірою відповідає сучасним вимогам оперативної та слідчої практики. Це пояснюється тим, що основна увага в криміналістиці концентрується на розробці конкретних методів проведення ідентифікаційних експертиз. При цьому не надається належної уваги тому, що різні види досліджень мають єдині методологічні засади, адже в усіх випадках вивчаються взаємопов'язані властивості особи або предмета. Враховуючи викладене, дотепер не визначена система властивостей предметів, зокрема транспортних засобів, ділянок місцевості, які використовуються в процесі ототожнення речі чи ділянки місцевості, не вивчена їх взаємна залежність та не вироблено чіткого поняття даних об'єктів ідентифікації.

Розглядаючи ідентифікацію, головним чином, як метод експертного дослідження, багато криміналістів та експертів випускають з уваги, що встановлення осіб, пов'язаних зі злочинами або розвідувально-підривною діяльністю спецслужб рф, являє собою складову частину оперативного дослідження або процесу доказування у кримінальному провадженні. Внаслідок цього не розробляються практичні рекомендації, які орієнтують оперативного співробітника та слідчого на оптимальні шляхи отримання та документування інформації на етапі внесення її в порядку

ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та використання інформації у процесі доказування.

В умовах збройної агресії українське суспільство стикається з безпрецедентними викликами не лише у воєнній, а й у правовій площині. Масовість, системність та жорстокість вчинюваних воєнних злочинів, зокрема, обстрілів цивільної та критичної інфраструктури, позасудових страт бійців Сил оборони України, вбивств цивільного населення, катувань, депортації українських дітей, викрадення майна тощо – потребують об'єктивного та належного документування з метою подальшого притягнення винних осіб до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

За таких обставин правоохоронна система України змушена функціонувати в умовах надзвичайного навантаження. Значна частина воєнних злочинів вчиняється на тимчасово окупованих територіях або в районах активних бойових дій, що унеможлиблює проведення класичних слідчих дій, доступ до місця події, фіксацію обставин та матеріальних слідів злочину тощо.

Реалії сьогодення вимагають від працівників правоохоронних органів та органів досудового розслідування (в першу чергу СБ України) трансформації професійного підходу, формування нової парадигми доказування, ключовим елементом якої у розрізі криміналістичної ідентифікації стає використання цифрових даних та електронних доказів. Вирішального значення для встановлення обставин вчинення воєнних злочинів та ідентифікації осіб, причетних до них, набувають цифрові сліди, зокрема: дані з мобільних пристроїв, супутникові знімки, записи з камер відеоспостереження, матеріали з відкритих джерел (OSINT), інформація з соціальних мереж, різноманітні загальнодоступні та спеціалізовані бази даних, програмні продукти, телекомунікаційні та геолокаційні дані.

Статтею 34 Конституції України, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на власний розсуд. У межах кримінального провадження

здійснення аналізу відкритих джерел інформації регламентовано главою 21 КПК України, зокрема в контексті розкриття порядку проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з електронних інформаційних систем [4, с. 98-101].

У ч. 3 ст. 214 КПК України закріплено, що проведення досудового розслідування до відкриття кримінального провадження не допускається та тягне за собою відповідну відповідальність (щодо досудового слідства виняток становить лише огляд місця події) [4, с. 98-101].

З іншої сторони, положеннями ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» встановлено загальну заборону на проведення оперативно-розшукових заходів без запровадження оперативно-розшукової справи [15].

Своєю чергою, п. 6 ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» закріплено право здійснювати заходи, визначені частиною третьою ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, отримання інформації в інтересах контррозвідки в рамках заходів по контррозвідувальній справі [14].

Індивідуалізація винуватості та відповідальності не є можливою без встановлення конкретних обставин кримінального правопорушення: осіб, які брали участь у вчиненні кримінально-протиправного діяння, потерпілих, а також конкретних предметів – знарядь та засобів, використаних для вчинення злочинного посягання або тих, що були безпосередніми об'єктами цих посягань. До цього слід додати, що за допомогою ідентифікації визначається різноманітне коло предметів, які безпосередньо не встановлюють обставин, які підлягають доказуванню. Однак за допомогою таких об'єктів прослідковуються зв'язки з іншими фактами, без яких було б неможливим встановити обставини, які складають предмет доказування. Таким чином, ідентифікація об'єктів, пов'язаних із подією кримінального правопорушення, за їх ідеально або матеріально відображеними у циф-

ровому середовищі слідами – є обов'язковою формою судового дослідження та складає одну з окремих задач доказування у кожному кримінальному провадженні.

Важливість теорії криміналістики як для криміналістики, так і для теорії доказування важко переоцінити. Водночас, останніми роками теорія криміналістичної ідентифікації розширила межі свого застосування та успішно використовується й в оперативно-розшуковій діяльності, контррозвідувальній діяльності, а також інших юридичних процесах: цивільному, арбітражному та адміністративному. Зазначимо, що до оперативно-розшукових заходів, у процесі яких здійснюється ототожнення відносяться (ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [15]:

1) безпосереднє проведення або ініціювання проведення кримінального аналізу;

2) опитування осіб за їх згодою;

3) здійснення аудіо-, відеоконтролю особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних систем згідно з положеннями статей 260, 263-265 КПК України;

4) здійснення спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відео-контроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 КПК України;

5) створення та використання автоматизованих інформаційних систем та програмних продуктів (перелік не є вичерпним у зв'язку з наявністю значної кількості інструментів різного роду та функціональності), які:

– дозволяють здійснювати перевірку осіб з метою встановлення наявності сторінок у соціальних мережах, мережі Telegram (у тому числі телеграм-груп), телефонів, установчих даних, родичів та друзів, наявності інформації щодо розміщених оголошень, уподобань, а також пошуку за фото;

– надають можливість перевірки фото особи на наявність інформації у мережі Інтернет (як соціальні мережі, так і відкриті Інтернет-сторінки, відео-хостинги тощо);

– надають можливість отримання установчих даних (у тому числі щодо громадян рф, рб), інформації щодо адрес реєстрації, проживання, паспортних даних, водійських посвідчень, автомобіля, сусідів;

– надають можливість встановлювати місця дислокації командних пунктів, окремих військовослужбовців зс рф, маршрути їх пересування;

– надають можливість здійснення пошуку просторових та часових причинно-наслідкових зв'язків між подіями (загибель/нанесення ракетного удару – обстановка), що мають значення для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, відкритих за ознаками злочинів, передбачених ст. 438 КК України;

– дозволяють ідентифікувати військовослужбовців зс рф, що перебували у місцях, з яких здійснювалися пуски засобів ураження по території України у порушення норм міжнародного гуманітарного права.

У цьому контексті метод ідентифікації на основі цифрових слідів постає як один із ключових інструментів сучасного доказування, здатний забезпечити належний рівень обґрунтованості обвинувачень, підтвердити причинно-наслідкові зв'язки між діями конкретних осіб та їхніми наслідками, а також сприяти формуванню доказової бази, прийнятної для національних судів і міжнародних судових інституцій.

Частина перша статті 99 КПК України визначає електронні докази як документи – матеріальні об'єкти, спеціально створені для збереження інформації, що містять відомості, зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення або інших форм відображення інформації. До них віднесено, зокрема, матеріали фото-, аудіо- та відеофіксації, а також комп'ютерні дані, зафіксовані технічними засобами.

Електронний документ або електронний доказ визнається відображенням оригіналу та має юридичну силу за умови дотримання технічних і процесуальних вимог щодо його отримання, зберігання та перевірки. У справах про воєнні злочини це положення набуває ключового значення, оскільки цифрові матеріали часто є єдиним доступним джерелом відомостей про подію, особу виконавця, час, місце та спосіб вчинення злочину.

Водночас саме цифрова природа таких доказів зумовлює підвищені вимоги до:

– автентифікації;

- підтвердження цілісності даних;
- забезпечення безперервності зберігання;
- верифікації джерел походження інформації.

Практика документування воєнних злочинів сьогодні неможлива без опори на міжнародні стандарти. Як вже зазначалось, одним із ключових методологічних документів є Протокол Берклі щодо цифрових відкритих джерел, представлений у 2020 році Центром прав людини Університету Берклі спільно з Офісом Верховного комісара ООН з прав людини. Протокол визначає мінімальні стандарти пошуку, збереження, аналізу та перевірки інформації з відкритих джерел у контексті розслідування міжнародних злочинів.

Незважаючи на те, що Протокол Берклі не має статусу нормативно-правового акта в Україні, його застосування у поєднанні з вимогами КПК України та іншими нормативно-правовими актами дозволяє досягти процесуальної допустимості доказів.

В контексті збройного конфлікту ідентифікація на основі цифрових слідів перестає бути допоміжною аналітичною процедурою та набуває статусу самостійного системного інструменту доказування. У зазначеному випадку мова йдеться не про разове встановлення особи за окремою ознакою, а про комплексний процес формування доказової конструкції, що дозволяє пов'язати конкретного суб'єкта з певною роллю, дією та наслідками.

Ідентифікація в контексті цифрових доказів охоплює:

- встановлення тотожності особи або групи осіб;
- підтвердження їхньої функціональної ролі (виконавець, командир);
- доведення зв'язку між особою та конкретною протиправною дією;
- встановлення причинно-наслідкового зв'язку між дією та заподіяною шкодою.

Класична формула ідентифікаційного профілю може бути подана у вигляді логічного ланцюга: особа – роль – дія – наслідок. Важливою складовою в зазначених умовах завжди залишається контекстуальних характер вчинення злочину, а саме його вчинення в умовах збройного конфлікту.

На практиці цей ланцюг не завжди формується на підставі одного джерела. Навпаки, його доказова значущість зростає пропорційно кількості незалежних, але узгоджених між собою цифрових слідів. Саме їх сукупність дозволяє отримати найбільш достовірну інформацію, яка у подальшому трансформується процесуальним шляхом у докази вчинення кримінального правопорушення.

Цікавим є те, що в низці випадків саме цифрові сліди (наприклад, селфі, коментарі в соціальних мережах або відео з особистих акаунтів) виявляються значно інформативнішими для ідентифікації, ніж офіційні документи, які часто відсутні або навмисно приховуються.

Водночас, будь-яка інформація з відкритих джерел набуває доказового значення лише після належної верифікації. У справах про воєнні злочини це має принципове значення, оскільки сторона захисту може потенційно поставити під сумнів достовірність, походження або цілісність цифрових матеріалів. На всіх етапах розслідування зазначена особливість має бути ключовою для розуміння деталей потенційних ризиків у майбутньому.

Основу верифікації OSINT-матеріалів становлять такі методологічні підходи:

- перехресна перевірка – співставлення інформації з кількох незалежних джерел (різні програмні продукти, автори, час публікації);
- часова узгодженість – відповідність заявленого часу події об'єктивним часовим маркерам (погодні умови, тіні, супутникові знімки, активність акаунтів);
- просторова верифікація – встановлення місця події за візуальними орієнтирами, географічними об'єктами, архітектурними деталями;
- аналіз метаданих, якщо вони доступні, або пошук шляхів для відтворення технічних характеристик файлів тощо [8; 9; 10; 11].

На практиці досить показовими є випадки, коли неправдиво атрибутовані відео спростовуються не складними експертизами, а наприклад, аналізом тіней від будівель або характеру рослинності, що не відповідає заявленій порі року.

Метод ідентифікації на основі OSINT і цифрових слідів довів свою ефективність у низці практичних сценаріїв, зокрема:

- встановлення конкретних осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів (наприклад, позасудових страт військовослужбовців Сил оборони України, коли вони здаються в полон на полі бою);

- реконструкції командних структур та ієрархії підпорядкування;

- ідентифікації жертв, потерпілих і свідків;

- встановлення контактів із родичами загиблих або зниклих безвісти (безпосередня користь громадянам України);

- підготовки доказової бази для допитів військовополонених збройних сил РФ;

- перевірки показань свідків на узгодженість із цифровими даними.

Особливої цінності цей метод набуває в ситуаціях, коли фізичний доступ до місця злочину відсутній або суттєво обмежений. У таких випадках цифрові сліди стають фактично єдиним інструментом реконструкції події вчинення злочину. Разом із цим зазначені дані нерідко використовуються в подальшому для проведення різних видів експертиз, передусім судових портретних експертиз, що дає змогу більш детально ідентифікувати конкретних суб'єктів, а також з'ясувати окремі обставини вчинення злочину.

Ідентифікаційний профіль формується шляхом поєднання різнорідних цифрових слідів, кожен з яких окремо може не мати достатньої доказової сили, але в сукупності створює цілісну картину.

До елементів ідентифікаційного профілю можуть входити як візуальні матеріали (фото, відео), аудіозаписи рідоперемовлень, так і цифрові контакти та соціальні зв'язки, а також хронологія активності в мережі.

Цікавим аспектом є те, що цифрова поведінка людини часто є більш стабільною, ніж її фізична зовнішність. Звички публікації контенту, стиль комунікації, типові реакції та часові інтервали активності дозволяють ідентифікувати особу навіть у разі навмисної зміни імені, зовнішності або акаунту.

Методи ідентифікації джерел інформації використовуючи соціальні мережі та месенджери; відеохостинги та стримінгові платформи; супутникові знімки; публічні реєстри та витоки даних; архіви видаленого контенту, включають:

- аналіз біометричних ознак (обличчя, голос, хода);

- контекстуальні маркери (форма одягу, символіка, зброя, поведінкові патерни);

- використання спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу зв'язків та подій;

- фіксацію та документування ланцюга збереження цифрових даних.

Часовий аналіз часто стає вирішальним аргументом для доведення причинно-наслідкового зв'язку між діями командування та злочинами виконавців.

Ефективність методу ідентифікації безпосередньо залежить від рівня його інтеграції у процесуальну діяльність органів досудового розслідування. Матеріали, отримані з відкритих джерел, не можуть розглядатися ізольовано або поза межами правового поля, оскільки лише їх включення у криміналістичну та процесуальну рамку забезпечує можливість набуття ними доказового значення. Така інтеграція передбачає поєднання OSINT-аналізу з класичними криміналістичними методами, що дозволяє співвідносити цифрові дані з іншими доказами у справі та перевіряти їх на узгодженість і достовірність.

Не менш значущим є забезпечення масштабованості та повторюваності застосовуваних методів, що сприяє уніфікації підходів та підвищенню їх процесуальної надійності.

Водночас застосування методу ідентифікації потребує суворого дотримання етичних і правових обмежень. Йдеться насамперед про захист персональних даних, недопущення повторної віктимізації потерпілих, а також про дотримання принципу пропорційності втручання у приватне життя. Ключовим результатом використання цього методу є перехід від інформації як аналітичного продукту до процесуального доказу, сформованого з урахуванням вимог належності, допустимості та достовірності, що забезпечує його повноцінну оцінку в межах кримінального провадження.

Висновки. Ідентифікація в сучасних умовах трансформувалася з вузької експертної процедури у комплексний процесуальний інструмент, що об'єднує зусилля слідчих, прокурорів та експертів. Вона базується на поєд-

нанні класичних методів (аналіз біометричних ознак, ДНК, слідів рук) із новітніми цифровими технологіями, як апаратна ідентифікація пристроїв (IMEI, MAC-адреси), аналіз мережеских слідів та авторознавча експертиза інтернет-комунікацій. Ключовою особливістю є створення «ідентифікаційної підсистеми доказів», де висновок експерта є лише одним із елементів, який перевіряється та доповнюється іншою збіраною інформацією для встановлення індивідуальної тотожності особи або об'єкта.

Особливого значення цей процес набуває у розслідуванні воєнних злочинів та збройної агресії рф, де обмежений доступ до місць подій змушує правоохоронні органи формувати нову парадигму доказування на основі цифрових даних. Використання методів OSINT, GEOINT та аналізу відкритих джерел згідно з міжнародними стандартами (наприклад, Протоколом Берклі) дозволяє реконструювати події, встановлювати командну ієрархію та ідентифікувати винних навіть за відсутності фізичних доказів. Таким чином, сучасна ідентифікація – це багатогранний синтез криміналістичної техніки та цифрового аналізу, спрямований на забезпечення невідворотності покарання через належну

верифікацію та процесуальну фіксацію електронних слідів.

Ще раз зазначимо, що в якості перспектив подальших наукових розвідок пропонується:

- створення єдиної бази даних профілів техніки з метою уніфікації діагностичного етапу судово-експертного дослідження відповідних зразків;

- здійснення комплексного аналізу засобів ураження у тому числі з метою визначення логів польоту або налаштувань навігації, з метою подальшого встановлення слідчим шляхом фірм-прокладок через які відповідні компоненти потрапили до рф;

- використання методу ідентифікації з метою доведення обходу санкцій та ідентифікації ланцюгів постачання елементів засобів ураження;

- розробка та унормування єдиного міжвідочного протоколу (методики, додатку до протоколу) огляді та дослідження повітряних засобів ураження. Розробка стандартів зняття «цифрових зліпків» (dumps) та дешифрування польотних завдань із пошкоджених енергозалежних модулів пам'яті (Chip-off техніка). Це необхідно для встановлення точних координат точок пуску та підтвердження умислу нанесення ударів по цивільних об'єктах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондар В.С., Парфьонов В.Ю. Про особливості застосування новітніх технологій у документуванні воєнних злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. № 6. С. 118-123.
2. Застосування космічних і геоінформаційних технологій під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень: метод. рек. / [авт. кол.: С.С. Чернявський, В.В. Присяжний, О.М. Стрільців та ін.]; за заг. ред. М.С. Цуцкірідзе. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 31-32.
3. Зоренко Д.С., Кульчицька Л.О., Лех Р.В., Червяков О.І. Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації: практичний poradnik. 5-те вид., переробл. та доповн. Харків. Видавець: О.А. Мірошніченко, 2024. 80 с.
4. Кисіль З., Кисіль Р-В. Застосування методів OSINT в діяльності підрозділів Національної поліції України. *Роль OSINT-досліджень у підвищенні рівня національної безпеки України* : матеріали круглого столу (м. Львів, 7 травня 2025 р.) / укладач І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2025. С. 98-101.
5. Коваль Т. Новітні методи розслідування воєнних злочинів. *Роль OSINT-досліджень у підвищенні рівня національної безпеки України* : матеріали круглого столу (м. Львів, 7 травня 2025 р.) / укладач І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2025. С. 102-110.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.04.2026).
7. Кульчицька Л.О. Матеріали OSINT як джерела доказів у кримінальних провадженнях за ознаками злочину агресії та воєнних злочинів. *Цифровізація кримінального провадження: стан та перспективи* : матеріали наук.-практ. круглого столу, 19 вересня – Харків, 2024. С. 97-101.
8. Метелев О.П., Коваленко Є.В. До питання використання у кримінальному процесі цифрової інформації, отриманої під час контррозвідальної та оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 80: частина 2. С. 177-182.

9. Погорецький М.А. Цифрові технології та докази у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України: процесуальні проблеми та європейські стандарти. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Вип. № 05, 2025. Ч. 3. С. 239-255.

10. Погорецький М.А. Цифрові технології та докази у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України: процесуальні проблеми та європейські стандарти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Том 3. № 5 (2025). С. 239-255.

11. Погорецький М.А., Меленті Є.О. Документування атак держави-агресора на об'єкти критичної інфраструктури України: методика інтелектуального аналізу мультисенсорних даних та використання його результатів у кримінальному процесуальному доказуванні. *Право і суспільство*. 2025 № 4. Т. 1. С. 215-274.

12. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 06.02.2025 у справі № 645/6247/16-к (провадження № 51-6261км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116862907>.

13. Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 16.03.2021 у справі № 364/673/18 (провадження № 51-5840км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95682205>.

14. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002. № 374-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 12, ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

15. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 22, ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.04.2026).

16. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: наук.-практ. посіб. до 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ / Клименко І.В., Цуцкірідзе М.С., Орлов Ю.В. та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., члена-кор. НАПрН України Сокурєнка В.В.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків: Право, 2024. С. 318.

17. Цифрова криміналістика та її роль у формуванні доказової інформації в умовах воєнних дій: монографія / [В. Ю. Шепітько, М. В. Шепітько, К.В. Латиш, М. В. Капустіна, Є. Є. Демідова]; за ред. В. Ю. Шепітька; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2025. 200 с.

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026